

Global Energy Developments: India and its Approach to the Persian Gulf Region

Fatemeh Shayan* *Corresponding Author*, Assistant Professor of International Relations, University of Isfahan, Isfahan, Iran.. E-mail: f.shayan@ase.ui.ac.ir

Hadis Zangishehei Master of International Relations, University of Isfahan, Isfahan, Iran. E-mail: hadiszzz1996@gmail.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Energy,
Persian Gulf,
India,
Neorealism

Article history:

Received December 31,
2023

Received in revised form
May 5, 2024

Accepted June 17, 2024

Published Online

June 20, 2024

ABSTRACT

Energy is a critical requirement for all developed countries in the world today. Emerging powers like India require energy to sustain their development. Therefore, the Persian Gulf region, abundant in oil and gas, has become a global hotspot. The central research question of this proposal is how India, a key player in the energy game, can balance stability and maintain its status quo among its many energy partners in the Persian Gulf. This proposal is grounded in the idea of neorealism and its components. It posits that India, in order to continue and survive as an emerging power, has strategically made economic relations with the Persian Gulf region one of the main principles of its diplomacy. The research method is qualitative-descriptive, and the aim is to delve into how India can balance stability and maintain its current position among the different energy partners in the Persian Gulf. The findings suggest that India is not currently pursuing hegemonic power in the Persian Gulf but is instead looking for a more efficient and cost-effective development trajectory for itself.

Cite this Article: Shayan, F., & Zangishehei, H. (2024). Global Energy Developments: India and its Approach to the Persian Gulf Region. *World Politics*, 13(1), 111-141
doi: [10.22124/wp.2024.26253.3293](https://doi.org/10.22124/wp.2024.26253.3293)

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: [10.22124/wp.2024.26512.3307](https://doi.org/10.22124/wp.2024.26512.3307)

1. Introduction

Energy, especially oil and gas, plays a crucial role in today's industrial age. Forecasts indicate that energy consumption will continue to grow until 2030. India, the seventh-largest country with the fourth-largest economy, is rapidly emerging as an economic powerhouse with significant hydrocarbon resources. India has extensive energy ties with Persian Gulf countries such as Saudi Arabia, Iran, and the United Arab Emirates. Given its strategic location near the Persian Gulf, India closely monitors sensitive areas like Chabahar and the Strait of Hormuz. The current research question revolves around how India can maintain stability and manage its relationships with various energy partners in the Persian Gulf. This question will be addressed during the research process.

2. Theoretical Framework

The neorealist theory asserts that the government is the primary actor in international relations. In an authoritarian international system, conflict over security and power is a persistent reality. This theory is particularly relevant to the Persian Gulf, which has become a hotbed of conflict between powers like China and India. Security is a key component of this theory, suggesting that the Persian Gulf region is an anarchic environment in terms of security. According to neorealism, for a country to become a great power, it needs various components such as a large population, significant size, an active democracy, and economic strength. These elements help the country achieve its goals. In the case of India, regional forces, asymmetric forces like the Houthis, and rival powers such as China pose threats to the security of the Persian Gulf region. Therefore, India is committed to maintaining the security and stability of this region and should continue its peaceful relations with the area. Neorealism also discusses great powers, military capabilities, and combined powers, which include political, military, and economic strength. India also requires this region's oil and gas resources to enhance its combined power. However, despite the presence of great powers like the US, China, and Russia, it cannot be claimed that India is seeking to become a hegemonic power. Nevertheless, India has expanded its sphere of influence from South Asia to the Indo-Pacific in recent years.

3. Methodology

The research is a qualitative-descriptive study, with data collected from documents and library sources. It utilizes scientific research with neorealist components to explain India's role in the Persian Gulf.

4. Results and Discussion

The Persian Gulf is a region abundant in fossil energy and holds significant commercial and transit potential. This has made it a focal point for major global powers, particularly emerging ones. The coastlines of Makran and the Chabahar port are particularly noteworthy. India is engaged in economic competition with its rival, China, and its political rival, Pakistan, to leverage the capabilities of the Chabahar port. Similarly, China has initiated the Gwadar port project with Pakistan, which has been partially completed. However, Iran and India have faced challenges in achieving financial and political success in developing the Chabahar port.

5. Conclusion

India aims to actively strengthen its ties with the Persian Gulf region, particularly with Saudi Arabia, Iran, and the United Arab Emirates. This involves various economic, political, and psychological relations, such as collaboration with refinery entrepreneurs, trade in foreign goods, and the participation of Arab forces in the Quad meeting. Additionally, India is focused on energy production cooperation with Iran and has ambitious plans to develop the Chabahar port. Through investments in the Chabahar port, India seeks to establish shorter energy production routes and expand its influence in regional markets. India has three options: first, utilizing domestic reserves by addressing legal issues in the upstream sector and investing within and outside the country. The second option is importing gas through LNG, with contracts signed with Oman and Qatar. The third option is establishing pipelines, which would involve high construction costs and various technical, financial, and political challenges..

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۰۱۳۳-۲۳۸۳
شاپا الکترونیکی: ۴۸۹۹-۴۵۳۸

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

تحولات انرژی جهانی: هند و رویکرد آن به خلیج فارس

فاطمه شایان* نویسنده مسئول، استادیار روابط بین الملل گروه علوم سیاسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه:

f.shayan@ase.ui.ac.ir

حدیث زنگیشه ثی کارشناس ارشد روابط بین الملل گروه علوم سیاسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه:

hadiszzz1996@gmail.com

چکیده	درباره مقاله
<p>انرژی مهم‌ترین نیاز هر کشور در جهان توسعه‌یافته‌ی امروز است. قدرت‌های نوظهور همچون هند، جهت ادامه مسیر توسعه خود، نیاز فراوانی به انرژی دارند. منطقه خلیج فارس سرشار از نفت و گاز است که توجه‌ها را به سوی خود جلب کرده است. پرسش پژوهش حاضر این است که هند چگونه میان شرکای متعدد انرژی خود در خلیج فارس توازن مبتنی بر ثبات و حفظ وضع موجود برقرار می‌کند؟ با تکیه بر رویکرد نواقعه‌گرایی و مؤلفه‌های آن، در پاسخ این فرضیه مطرح می‌گردد که هند، به منظور تداوم و بقای خود به‌عنوان یک قدرت نوظهور اقتصادی، استمرار رابطه با کشورهای حوزه خلیج فارس را جزء اصول اصلی دیپلماسی خود قرار داده است. روش پژوهش کیفی-توصیفی بوده و هدف پژوهش، فهم چگونگی برقراری توازن مبتنی بر ثبات و حفظ وضع موجود از سوی هند میان شرکای متعدد انرژی خود در خلیج فارس می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که هند، فعلا در پی دستیابی به قدرت هژمونیک در خلیج فارس نیست، بلکه به دنبال هموارتر و کم‌هزینه‌تر کردن مسیر توسعه خودش است.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلیدواژه‌ها: انرژی، خلیج فارس، هند، نئورئالیسم</p> <p>تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۲/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۱۸ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۳/۳۱</p>

استناد به این مقاله: شایان، فاطمه، & زنگیشه ثی، حدیث. (۱۴۰۳). تحولات انرژی جهانی: هند و رویکرد آن به خلیج فارس. سیاست جهانی،

doi: 10.22124/wp.2024.26512.3307

۱(۱)۳، ۱۱۱-۱۴۱.

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

در عصر حاضر به دلیل رشد روزافزون و پیچیده اقتصاد و صنعت، انرژی به‌ویژه از نوع نفت و گاز آن از جایگاه بخصوصی برخوردار گشته است. بر اساس پیش‌بینی‌ها نیز تقاضا برای انرژی تا سال ۲۰۳۰ روند رو به رشدی خواهد داشت. هند، با $۳/۴۰۲/۸۷$ کیلومتر مربع مساحت، هفتمین کشور پهناور در جهان است و یکی از کشورهای جنوب آسیاست که پایتخت آن دهلی نو است. از شمال غربی با پاکستان، از شمال با چین، نپال و تبت، از شمال شرقی با برمه و بنگلادش، از غرب با دریای عمان، خلیج بنگال و از جنوب نیز با اقیانوس هند مرز آبی دارد. اقتصاد هند، چهارمین اقتصاد بزرگ جهان است. هند به‌رغم رکود اقتصادی جهانی با رشد اقتصادی متوسط بالاتر از ۸ درصد، طی چند سال گذشته به یک قدرت اقتصادی تبدیل شده است. این میزان رشد، نزدیک به رشد اقتصادی کشور همسایه آن، یعنی چین است. اقتصاد هند با داشتن تولید ناخالص داخلی $۳/۶۱۱$ تریلیون دلار، در مقام چهارم یعنی بعد از چین، ایالات متحده و روسیه قرار دارد. پیشرفت‌های اقتصادی عظیم این کشور در چند سال اخیر رشد اقتصادی آن را به رقم ۸ درصد رسانده و کارشناسان پیش‌بینی می‌کنند در سال‌های آینده، هند به رشد اقتصادی ۱۰ درصد در سال نیز دست خواهد یافت. این کشور، با دارا بودن جمعیتی بیش از $۱/۳۰۰$ میلیارد نفر، ۱۷ درصد از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهد که به یکی از بزرگترین واردکنندگان هیدروکربن در جهان تبدیل شده است. کشوری که به این سرعت در حال تبدیل شدن به یک گول اقتصادی است، بدون تبادلات انرژی با کشورهای دارای نفت و گاز نمیتواند به مسیر پیشرفت خود ادامه دهد. از این رو، خلیج فارس به‌عنوان کانون استراتژیک انرژی در جهان همواره مورد توجه قدرت‌های اقتصادی از جمله هند بوده است. در این بین، ایران در تبادلات انرژی هند از اهمیت بسزایی برخوردار است. زیرا ایران دومین دارنده ذخایر اثبات‌شده گازی و سومین دارنده بزرگ نفت در جهان است. از طرفی، واردات نفت و گاز هند از کشورهای دیگر با مشکلات امنیتی پایدار و قیمت بالا مواجه است. از این رو، ایران یکی از بزرگترین شرکای تجاری هند در حوزه نفت و گاز است. علاوه بر ایران، انرژی مهم‌ترین عامل در ایجاد ارتباط میان هند و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس است.

پرسش مطرح شده در پژوهش حاضر این است که هند، چگونه میان شرکای متعدد انرژی خود در خلیج فارس توازن مبنی بر ثبات و حفظ وضع موجود برقرار می‌کند؟ در روند پژوهش به پرسش مذکور پاسخ داده خواهد شد. در این پژوهش، ابتدا پیشینه پژوهش و چارچوب نظری نوآفرینی بررسی

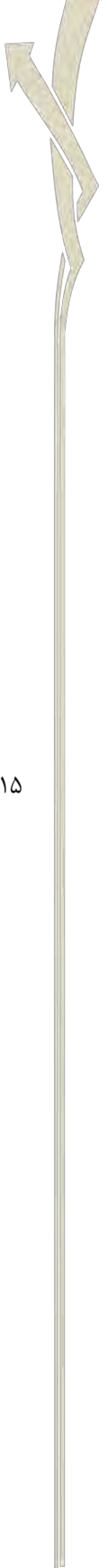

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

کرده‌اند. نتایج حاصل از پژوهش آنها نشان می‌دهد که با وجود تغییر در رویکرد سیاست خارجی هند به دلیل توسعه روابط با ایالات متحده، ایران از نظر محاسبات استراتژیک اقتصادی و سیاسی-امنیتی همچنان جایگاه قابل توجهی در خاورمیانه و برای کشور هند دارد. صفوی و مهدیان (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «ژئوپلیتیک انرژی ایران و امنیت انرژی شرق (چین و هند)» معتقدند که ایران جهت بهره بردن از قابلیت انرژی خود نیازمند شرکای انرژی استراتژیک انرژی می‌باشد و برای رسیدن به این هدف، کشورهای آسیایی به‌ویژه چین و هند از اهمیت فراوانی برخوردارند. پژوهش حاضر با هدف بررسی ارتباط ژئوپلیتیک انرژی ایران و امنیت انرژی هند و چین انجام شده و نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که جهت دستیابی به به ظرفیت‌های واقعی، می‌بایست گام‌های مؤثری از سوی طرفین برداشته شود تا موانع از بین بروند و چین و هند به جهت داشتن روابط استراتژیک انرژی با ایران نیازمند سیاست انرژی مستقلی می‌باشند که از روابط با غرب و به‌ویژه آمریکا اثر بپذیرد.

طیبی و دیگران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «اثر نوآوری بر توسعه صادرات خدمات فنی و مهندسی کشورهای منتخب نوظهور: درسی برای اقتصاد ایران» الگوی اقتصادسنجی صادرات خدمات فنی مهندسی کشورهای منتخب دارای بازارهای نوظهور طی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۰ با استفاده از روش داده‌های تابلویی برآورد شده و نتایج حاصل از پژوهش نشان داده که نوآوری، تولید ناخالص کشورها و نرخ ارز اثر معنادار و سازنده‌ای بر صادرات خدمات مهندسی و فنی داشته است. نویسندگان پژوهش بر این باورند که آغاز عصر دیجیتال و جمعیت فراوان افراد تحصیل کرده و مسلط به زبان انگلیسی در هند، به مرور اقتصاد این کشور را برای آن دسته از شرکت‌های بین‌المللی که بخش‌های خدمات مشتریان و پشتیبانی فنی خود را به بیرون مرزهایشان می‌سپارند، به یک مقصد مهم تبدیل کرده است.

مدسیر (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «هند و خلیج فارس: دوجانبه‌گرایی، امنیت منطقه‌ای و عامل چین» به اهمیت امنیت منطقه خلیج فارس برای نفت و گاز بین‌المللی و امنیت دریایی در غرب اقیانوس هند می‌پردازد. وی معتقد است که این منطقه به دلیل حضور جمعیت زیاد مهاجر آن در شورای همکاری خلیج فارس و به‌عنوان یک منطقه گسترده حائز اهمیت است. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که هند، خود را از مناقشات منطقه‌ای دور نگه داشته و از طرفداری عاملان این مناقشات در منطقه ممانعت به عمل آورده است. زیرا دخالت هند در این منازعات می‌تواند به منافع اولیه این کشور در حوزه تجارت، بازرگانی، امنیت و همکاری‌های دفاعیش آسیب برساند. هر چند تحولات در هند و منطقه اقیانوس آرام، وخامت روابط چین و هند، گسترش تهدید چین به غرب اقیانوس هند و همگرایی هند با ایالات متحده

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

بار توسط کنت والتز در کتاب نظریه سیاست بین‌الملل ارائه شد. این نظریه، به اصول و مفروضه‌های واقع‌گرایی کلاسیک یعنی کشورمحوری، قدرت‌محوری، آناشسی، موازنه قوا، یکپارچگی و عقلانیت کشورها وفادار است. (Jafari, et al., 2017: 4-5) والتز با یک رویکرد سیستمی نظام بین‌الملل را تحلیل می‌کند و تحلیل سیستم بین‌الملل از سه اصل نظم‌دهنده (آناشسی یا سلسله‌مراتبی، ماهیت واحدها با کارکردهای مشابه و توزیع توانایی‌ها) نام می‌برد و استفاده می‌کند. از نظر والتز، اصل آناشسی، به علت نبود قدرت فائقه مرکزی و اصل خودیاری ثابت است. یعنی در سیستم آناشسی تمام واحدها از نظر کارکردی شبیه به هم بوده، نگران بقای خود هستند و امنیت، مهم‌ترین ارزش است. تنها اصلی که قابل تغییر است توزیع توانایی واحدهاست؛ به این معنا که دولت‌ها در کارکرد، از نظر توانمندی با یکدیگر متفاوت هستند. با توجه به دیدگاه متفاوت نواقعه‌گرایان در خصوص مطالعات امنیتی‌شان آنها را به دو دسته تقسیم می‌کنند: یکی، واقع‌گرایان تدافعی که شامل نظریه‌پردازانی همچون والتز و جوزف گریکو¹ می‌شود. این گروه معتقدند که دولت‌ها امنیت را هدف اصلی خود می‌دانند و در پی میزان مناسبی از قدرت هستند تا بقای آنها را تضمین کند. در مقابل این گروه، واقع‌گرایان تهاجمی قرار می‌گیرند که مرشایمر² جزء این دسته است و معتقد است که هدف نهایی همه دولت‌ها دست یافتن به جایگاه هژمونیک در نظام بین‌الملل است. بنابراین، دولت‌ها همواره به دنبال قدرت بیشتر هستند و با وجود موافق بودن شرایط با خواست آنها، باز هم به دنبال تغییر توزیع موجود قدرت هستند. حتی اگر چنین عملی امنیتشان را به خطر بیندازد (Bagheri and Basiri, 2014: 52-51)

نواقعه‌گرایی، دولت را به‌عنوان بازیگر اصلی در صحنه روابط بین‌الملل قلمداد کرده و معتقد است وقتی نظام بین‌الملل اقتدارگریز باشد، منازعه بر سر امنیت و قدرت ادامه خواهد داشت. از نظر رابرت جرویس³ مفهوم نظام دو ویژگی دارد. اولاً: واحدها با یکدیگر ارتباط متقابل داشته و تغییر در برخی از روابط آنها موجب تغییر در سایر بخش‌ها می‌شود. ثانیاً: کل نظام رفتارها و ویژگی‌هایی را داراست که با اجزای آن متفاوت است. از این رو، نظام بین‌الملل ویژگی پیامدهای ناخواسته و روابط غیرخطی را دارد و حتی این نتایج متأثر از رفتار تک تک دولت‌ها نیست. به علاوه، میان خواسته دولت‌ها و آنچه که کسب می‌کنند، شکاف وجود دارد. بنابراین، سیاست بین‌الملل توسط رفتار و خواست دولت‌های تجدیدنظرطلب پیش نمی‌رود، بلکه ماجرای تراژیک است (Mu'tazedrad, 2018A: 209-208). حال با

¹ Joseph Grieco

² John J. Mearsheimer

³ Robert Jervis

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

تا از یک قدرت نوظهور به یک قدرت بزرگ در سلسله مراتب قدرت جهانی تبدیل شود که این سلسله مراتب شامل چهار دسته قدرت می‌شوند و عبارتند از؛ ریز قدرت (قدرت کوچک)، قدرت متوسط (قدرت منطقه‌ای)، قدرت بزرگ و ابرقدرت. بنابراین، هند در تلاش است تا از یک قدرت منطقه‌ای به یک قدرت بزرگ تبدیل شود. هر کشوری نیز جهت تبدیل شدن به یک قدرت بزرگ چند مؤلفه لازم دارد: ۱- قدرت نظامی: هند با دارا بودن سلاح هسته‌ای این قدرت را دارد. ۲- قدرت اقتصادی: که از این منظر نیز هند روند روبه رشد چشمگیری را طی کرده است. ۳- قدرت سیاسی: از این نظر نیز هند در حال بسط و گسترش نفوذ سیاسی خود در منطقه و در جهان است. همان طور که در حال حاضر نیز در صدد عضویت در شورای امنیت سازمان ملل است. اگرچه سایر مؤلفه‌ها همچون وسعت و جمعیت فراوان و دموکراسی بزرگ و فعال، هند را در راه تبدیل شدنش به یک قدرت بزرگ همراهی می‌کنند. حال باید گفت، منطقه خلیج فارس و انرژی موجود در این منطقه به قدرت اقتصادی هند چه کمکی می‌کنند؟ اگر هند قرار است توانمندی اقتصادی خود را در افزایش دهد پس این منطقه برای هند مهم است تا به یک قدرت بزرگ تبدیل شود. علاوه بر این، در دوره بعد از جنگ سرد، به دلیل وجود سلاح هسته‌ای امکان رویارویی نظامی میان قدرت‌های بزرگ دشوار شده است. لذا، قدرت‌های بزرگ تمایل به تسلط بر منابع ثروت خیز جهان همچون خلیج فارس را دارند. حال، اگر کشورهای همچون چین، روسیه و یا آمریکا بر خلیج فارس مسلط شوند، ممکن است به نوعی امنیت انرژی به خطر بیفتد. اگر با عینک هند به خلیج فارس نگاه کنیم بعضی نیروها هستند که ممکن است امنیت خلیج فارس و پیرو آن امنیت انرژی را به خطر بیندازند و این گونه پروژه تبدیل شدن هند به یک قدرت بزرگ دچار اختلال شود. این نیروها می‌توانند نیروهای منطقه‌ای، نیروهای غیرمتقارن همچون حوثی‌ها و یا قدرت‌های رقیب هند در منطقه باشند همچون چین. بر این اساس، هند نیز ناگزیر هم به امنیت و ثبات خلیج فارس در منطقه کمک می‌کند و هم روابطش را به گونه‌ای تنظیم کند که از جنوب خلیج فارس یعنی با کشورهای عربی و نیز از شمال خلیج فارس یعنی با ایران رابطه مناسبی را در پیش بگیرد. هند، حتی برای این که بتواند نیروهای منطقه‌ای عامل خطر در منطقه را تعدیل کند، سعی می‌کند با قدرت‌های بزرگ نیز مناسبات خوبی داشته باشد. به‌ویژه قدرت‌هایی که در خلیج فارس دارای نفوذ هستند. تلاش هند برای این امر به دلیل استفاده هند از این کشورها جهت حفظ ثبات و امنیت انرژی در خلیج است.

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

کنونی تدوین می‌شود. بر اساس پیش‌بینی‌های آژانس بین‌المللی انرژی، آینده انرژی جهان در چشم‌انداز ۲۰۳۰ نسبت به امروز بسیار متفاوت خواهد بود. به طور کلی، نسبت به برخی روندهای مشخص شده در این گزارش مطمئن بود. از جمله؛ افزایش وزن چین، هند، خاورمیانه و کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری اقتصادی در بازارهای انرژی، رشد تقاضا برای گاز و ذغال‌سنگ، افزایش سریع تسلط شرکت‌های نفت، افزایش انتشار دی‌اکسید کربن. مطابق با آمارهای فوق، افزایش میزان تقاضا برای گاز و افزایش نیاز انرژی کشورهای همجوار ایران از جمله هند، یک فرصت مناسب برای ایران در حوزه انرژی محسوب می‌شود (Keypour and Izadi, 2010: 147-145). هند، تنها ۴ درصد از ذخایر نفت جهان را داراست و به احتمال زیاد این حجم از ذخایر با نظر به مصرف فعلی این کشور برای مدت ۸ سال و با توجه به سطح تولید کنونی تا ۳۳ سال حفظ خواهد شد. این وضعیت در شرایطی است که بر اساس پیش‌بینی‌ها، تقاضا برای نفت در این کشور تا سال ۲۰۳۵ به میزان ۱۱/۷ درصد افزایش خواهد یافت و از ۳/۷ میلیون بشکه در سال ۲۰۱۲ به ۹/۳ میلیون بشکه در روز تا سال ۲۰۳۵ خواهد رسید (Omidi and Pourali, 2014: 7).

۴. اهمیت خلیج فارس و مکران

در عصر حاضر، دریا عاملی مهم برای زندگی ملت‌ها و تأثیرگذار و در برخی موارد تعیین‌کننده منافع دولت‌هاست. امروزه و حتی از دیرباز، دریا از نظر تجاری و نظامی در قدرت کشورها جهت دستیابی به امکانات و فرصت‌ها در همه حوزه‌ها نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند و به دست آوردن قدرت دریایی، موجب بالا رفتن قدرت سیاسی و اقتصادی کشورها می‌شود (Khazaei et al., 2022: 218). دریا، عاملی مهم و بزرگترین عاملی که موجب اهمیت بیش از پیش خلیج فارس شده، معادن سرشار نفت و گاز در کف بستر و سواحل آن است. به گونه‌ای که این منطقه را مخزن نفت جهان نامیده‌اند. حدوداً ۳۰ درصد از نفت جهان به وسیله منطقه خلیج فارس تأمین می‌شود که این میزان گاهی کاهش و گاهی افزایش می‌یابد. به لحاظ ذخایر نفتی، خلیج فارس در مقایسه با سایر نقاط جهان مزایایی دارد. از جمله: هزینه پایین تولید، سهولت استخراج، کیفیت بالای نفت خام منطقه، مازاد ظرفیت تولید، سهولت حمل و نقل و امکان کشف ذخایر جدید نفتی وسیع (Mirzajani and Lotfi, 2016A: 66). در رابطه با مکران نیز باید گفت، مکران یک سرزمین ساحلی است که در جنوب خاوری ایران و جنوب باختری پاکستان است که طول خلیج عمان از «رأس‌الکوه» در باختر «جاسک» تا «لاسبلا» در جنوب خاوری (شرقی) ایالت

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

هسته‌ای، در حال پیوستن به باشگاه قدرتمندان جهان می‌باشد. اما با همه این تفاسیر، اگر هند بخواهد در میان قدرت‌های بزرگ جایگاهی به خود اختصاص بدهد، می‌بایست رفاه اقتصادی را در سراسر شبه قاره گسترش دهد و به رشد اقتصادی پایداری برسد. در این مسیر، یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که که برای این کشور وجود دارد، کمبود منابع انرژی است. اگرچه، هند رتبه‌های بیست و پنجم و بیست و سوم در زمینه دارا بودن منابع گاز طبیعی را به خود اختصاص داده است، اما این جایگاه مطلوب و مورد رضایت سیاستگذاران این کشور نیست. تنها ذغال‌سنگ است که به طور کامل در داخل تولید می‌شود که ۳۵ درصد انرژی مصرفی را در این کشور به خود اختصاص داده است. از این رو، بدیهی است که این میزان کم از انرژی، پاسخگوی رشد اقتصادی سالانه بیش از ۷۰ درصد این کشور است. اتکای هند به واردات انرژی، طی دو دهه اخیر بیش از هر زمان دیگری رشد یافته است. زیرا؛ برنامه‌های توسعه اقتصادی گسترده‌ای را در پیش گرفته و بر اساس پیش‌بینی‌ها، طی دو دهه آینده، تقاضای هند برای نفت و گاز افزایش قابل توجهی خواهد یافت. هند، جهت رشد سریع اقتصادی خود نیازمند واردات انرژی به صورت گسترده است. بنابراین، سیاستگذاران این کشور در صدد یافتن راه حلی بلندمدت برای تأمین امنیت انرژی خود هستند. یکی از نزدیکترین مناطقی که جهت تأمین انرژی هند مناسب می‌باشد، خلیج فارس است. هند، از توجه به خلیج فارس سه هدف عمده را دنبال می‌کند: ۱- نیاز این کشور به انرژی، ۲- ملاحظات امنیتی از لحاظ ژئوپلیتیک منطقه، ۳- تلاش هند جهت استواری توازن قوا میان خود و کشور همسایه‌اش یعنی پاکستان. زیرا در قالب دکترین گوجرال^۱، هند به‌عنوان یک قدرت مسلط در آسیای جنوبی وظیفه دارد تا همسایگانش را بدون هیچ انتظاری تقویت و حمایت بکند (Taheri, 2023: 119). همچنین، حضور گسترده پاکستان که دشمنی دیرینه با هند دارد و نیز چین که رقیب قدرتمند این کشور است، بر ضرورت حضور فعال هند در منطقه خلیج فارس می‌افزاید. اگرچه، هند از نظر سیاسی، نظامی و اقتصادی یک قدرت نوظهور محسوب می‌شود، اما دیپلماسی خلیج فارسی هند برای یافتن جایگاهی ویژه و محکم در این منطقه چندان قابل توجه نبوده و قابل مقایسه با تلاش‌های چین و پاکستان نیست. به طور کلی می‌توان گفت، دیپلماسی هند در منطقه انرژی خلیج فارس در مجموع چندان رقابتی، شفاف و پیگیرانه نبوده است (Tisheh Yar, 2019: 75-81). هنگامی که از جایگاه هژمونیک صحبت به میان می‌آید، یعنی کشوری در یک منطقه حرف اول را بزند که در اینجا آن کشور هژمون

¹ Gujral Doctrine

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

جایجا می‌شدند. به‌طور کلی، دریا کارکردهای ژئوپلیتیکی مشخصی دارد که از جمله آن می‌توان به منابع و مسائل تأثیرگذار بر فرایندهای منطقه‌ای و جهانی همچون انرژی و عوارض دریایی اشاره کرد. اساساً هر کشور دارای یک فضای ژئوپلیتیک است که بر شرایط مساعد یا نامساعد آن کشور تأثیر دارد و بازیگران ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی در چارچوب اهداف و منافع، محیط ژئوپلیتیک یک کشور را تعریف و تبیین می‌نمایند. دریای عمان که یکی از پنج حوزه استراتژیک و حساس جهان به‌شمار می‌رود، روزانه میلیون‌ها بشکه نفت و میزان وسیعی از کالا و سرمایه از طریق دریای عمان به‌عنوان حوزه استراتژیک اقیانوس هند و یکی از پنج حوزه حساس و مهم جهان مبادله می‌شود (Baloch and Lotfi, 2017: 84). سواحل مکران در عین‌دارا بودن کارکردهای ژئواکونومیکی و ژئواستراتژیکی می‌تواند دارای کاربرد ژئوپلیتیکی نیز باشد. به‌طور مثال، هر چند اجاره درازمدت سواحل و بنادر مکران سودهای اقتصادی فراوانی برای ایران دربردارد اما در عین حال، از نظر ژئوپلیتیکی نیز نقش مهمی دارد که وزن ایران را در منطقه بالا می‌برد و به‌طور مشخص‌تر، با توجه به هدف پژوهش حاضر، این منطقه برای هند حائز اهمیت است. زیرا؛ طرح هند در سرمایه‌گذاری و ساخت راه آهن چابهار به منطقه معدنی در استان بامیان افغانستان، علاوه بر سود اقتصادی برای هند، در رقابت ژئوپلیتیکی هند و پاکستان نیز تأثیرگذار است. چون ضمن وابستگی افغانستان به کشوری همچون پاکستان که رقیب هند محسوب می‌شود، جلوگیری می‌کند. (Tektam and Elahi, 2012: 109) به‌طور کلی، مزیت‌های سواحل مکران عبارتند از؛ دسترسی به منابع غنی انرژی، موقعیت استراتژیک برای دسترسی کشورهای محصور در خشکی در مناطقی همچون آسیای مرکزی، قفقاز و افغانستان به آب‌های آزاد، تسلط مهم‌ترین مسیر انتقال انرژی و کالا در جهان، ظرفیت مناسب سواحل برای ساخت بندرگاه‌ها و ترمینال‌های وسیع تجاری و تبدیل آن به کانون ورود و خروج کالا از مسیر محور جنوبی غربی بین آسیای مرکزی، قفقاز، روسیه و اروپا (Lekzi and Athari, 2022A: 174).

هند، به‌منظور رقابت با چین و ضرب شست نشان دادن به پاکستان به‌عنوان رقیب خود، در ایران جهت فعالسازی کریدور جنوبی-شمالی با محوریت بندر چابهار در دل سواحل مکران به تکاپو افتاده است. مکران برای کشوری همچون هند، بستری برای سرمایه‌گذاری، سود اقتصادی و نیز یک عامل فشار بر پاکستان است. هند که در حال تبدیل شدن به یکی از قطب‌های اقتصادی آسیاست، سعی دارد مسیر واردات انرژی خود را کوتاه‌تر کرده و بازارهای منطقه را در دست بگیرد. در این بین، بازار آسیای مرکزی و افغانستان برای هندی‌ها از اهمیت فراوانی برخوردار است. تا جایی که جهت توسعه روابط خود با

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

شدن به قدرت آینده دشوار می‌کند بنابراین، در گسترش امنیت انرژی و تجارت چابهار ضروری است. این بندر برای هند به‌عنوان یک سرمایه‌گذار بخش خصوصی عمل می‌کند. هند، خواهان روابط مسالمت آمیز با کشورهای حاشیه خلیج فارس است تا بتواند منابع انرژی ارزان و آسان را به دست بیاورد. از این رو می‌توان گفت، منافع کوتاه‌مدت و نسبی‌اش بر منافع بلندمدت و مطلقش پیشی گرفته است زیرا در حال حاضر، در منطقه‌ای همچون خلیج فارس و حرکت شتابان هند به سوی توسعه، تأمین انرژی و امنیت آن بسیار مهم‌تر از تغییرات راهبردی در خلیج فارس است.

۶. تنگه هرمز در دل خلیج فارس و شاهراه انتقال انرژی جهان

تنگه‌هایی که در دریا واقع شده‌اند دارای اهمیت اقتصادی، نظامی، ارتباطی و استراتژیکی هستند. به همین دلیل، از دیرباز مورد توجه کشورها و به‌ویژه قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای و جهانی قرار گرفته‌اند. از گذشته تا به حال، تنگه‌های دریایی از نظر حمل و نقل کالا و به‌ویژه نفت، نقش مهمی ایفا کرده‌اند و هرگونه اختلال و بسته شدن این تنگه‌ها موجب بروز بحران در اقتصاد جهانی می‌شود (Amiri et al., 2019: 936). بنابراین، هند به‌عنوان یکی از قدرت‌های بزرگ و نوظهور اقتصادی در آسیا اگر با مسدود شدن این تنگه مهم مواجه شود، بخش عظیمی از واردات انرژی‌اش مختل خواهد شد. لذا، امنیت تنگه هرمز که در کانون عظیم انرژی جهان یعنی خلیج فارس واقع شده، برای هند از اهمیت فراوانی برخوردار است. لازم به ذکر است که تنگه‌ها در قدرت ملی و سیاست خارجی کشور تأثیر بسزایی دارند. همچنین، کوتاهترین راه برقراری ارتباط بین دو خشکی مجاورشان هستند و در استراتژی‌های خشکی و دریایی مورد توجه قرار می‌گیرند. در نتیجه، اهمیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک آنها با هم هماهنگ می‌شود تنگه‌های استراتژیک به‌عنوان یک عامل جغرافیایی و به‌دلیل ارزش‌های اجتماعی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی در موازنه قدرت منطقه‌ای و جهانی نقش مؤثری ایفا می‌کنند و قدرت‌هایی که بر این تنگه‌ها حاکم هستند، از آنها به‌عنوان ابزاری برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی خود استفاده می‌کنند. تنگه هرمز، یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین گذرگاه‌های آبی در جهان ارتباطات امروز است که مهم‌ترین حوزه آبی انتقال انرژی در جهان به شمار می‌آید (Jafari and Khavash, 2015: 476). دو بندر گوادر در پاکستان و چابهار در ایران، از اهمیت بسزایی در منطقه برخوردارند. اگر برنامه‌ریزی‌های مطرح شده از سوی چین و هند برای این دو بندر پایان یابد، احتمال افزایش تنش‌ها در منطقه نیز افزایش می‌یابد زیرا پاکستان رقیب سیاسی و چین رقیب اقتصادی برای هند در منطقه هستند و این دو بندر در ورودی تنگه هرمز قرار

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

۸. هند و گزینه‌های تأمین گاز طبیعی

با توجه به پیشرفت اقتصادی هند و نیاز مبرم این کشور به انرژی و به‌ویژه گاز به‌عنوان سوخت فسیلی دارای آلودگی کمتر، تأمین این منبع انرژی به دغدغه سیاستمداران این کشور بدیل شده است. هند به منظور تأمین گاز طبیعی مورد نیاز خود سه راه پیش رو دارد: ۱- تأمین گاز طبیعی از طریق ذخایر داخلی؛ جهت تحقق این راه، چهار مسیر را پیش روی خود قرارداد کرده عبارتند از؛ الف) از بین بردن موانع قانونی دست و پاگیر در بخش‌های بالادستی، ب) تشویق شرکت‌های تولیدکننده خصوصی به فروش گاز به قیمت یارانه‌ای در بازارهای داخلی، ج) آزادسازی تدریجی قیمت گاز و حذف یارانه‌های بخش انرژی، د) آسان نمودن سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی (Corbo, 2010: 20) تأمین گاز طبیعی هند از طریق واردات ال ان جی؛ ال ان جی به گاز طبیعی مایعی گفته می‌شود که تا ۱۶۱ درجه سلیسیوس سرد و منجمد شده و در همین نقطه به گاز مایع تبدیل می‌شود. از این رو، حمل و نقل آن هم راحتتر است. قطر بزرگترین صادرکننده ال ان جی در دنیاست. در سال ۲۰۰۳ شرکت پتروننت^۱ که بزرگترین شرکت سرمایه‌گذار در پروژه‌های حوزه دولتی و کنسرسیومی می‌باشد، موافقتنامه ۲۵ سال-های را با شرکت رَس گاز قطر امضا کرد. مطابق با این توافقنامه، شرکت رس گاز موظف شد روزانه ۵ میلیون مترمکعب گاز را به قیمت ۲/۵۳ دلار در هر MMBTU از طریق صادرات ال ان جی به هند منتقل کند. این قرارداد از تاریخ ۳۰ ژانویه سال ۲۰۰۴ میلادی عملی شد و هند اولین محموله ال ان جی را در پایانه‌ای در شهر داهج^۲ تحویل گرفت. از سوی دیگر، گروه شل^۳ که نسبت به حضورش در بازار بزرگ انرژی هند مشتاق بود، پایانه‌ای در شهر هزیرا^۴ احداث کرد و جهت واردات ال ان جی با عمان مذاکرات خود را شروع کرد. با بهره‌برداری پایانه واردات ال ان جی در هزیرا، صادرات گاز عمان به هند نیز آغاز شد (Temple, 2007: 13). مسئله‌ای که باعث شده که هند نسبت به گزینه واردات از طریق ال ان جی نسبت به خط لوله مشتاق‌تر شود، مزیت‌های ال ان جی نسبت به خط لوله است که این مزایا شامل انعطاف‌پذیری بیشتر، از بین رفتن نگرانی‌های امنیتی و سیاسی برآمده از مسائل ژئوپلیتیکی و نیز احتمال انفجار خطوط لوله انتقال گاز می‌شود. اما با وجود مزیت‌های واردات ال ان جی برای هند، این گزینه آنقدرها هم بدون چالش و محدودیت نیست. زیرا بر اساس مطالعات صورت گرفته، واردات گاز از

^۱ Petronet LNG Ltd

^۲ Dahej

^۳ Shell

^۴ Hazira

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

ایران را به سود خود دیده و این تبادل انرژی را متوقف نکرده است. به گونه‌ای که این کشور بیشترین میزان بنزین و گازوئیل خود را از ایران تأمین می‌کند. در سیاست‌های انرژی هند، اهمیت بیش از پیش گاز طبیعی تا حدی است که در اسناد وزارت نفت و گاز طبیعی این کشور در بخشی از یکی از اسناد در خصوص اهمیت نفت و گاز و نقش و جایگاه آن در آینده سیاست‌های ملی و جهانی هند این گونه آمده است: گاز طبیعی به دلیل مشخصه‌های اقتصادی، زیست محیطی و کارایی مناسب، مهم‌ترین سوخت در جهان امروز است. همزمان با ارتقاء جایگاه گاز طبیعی در سطح جهان و تحولات به وجود آمده در دهه گذشته، گاز طبیعی جایگاه خودش را در هند نیز به دست آورده است. در طرح هند، مبنی بر افزایش ۳۴ میلیون مگاواتی برق، گاز طبیعی نقشی اساسی ایفا میکند و به تنهایی حدود ۲۱ هزار مگاوات از مجموع میزان افزایش تولید برق را به خود اختصاص می‌دهد. به علاوه، بهره‌برداری سریع، یکی از ویژگی‌هایی است که گاز طبیعی را از سایر سوخت‌های فسیلی متمایز می‌کند. در حالی که استفاده از پروژه‌های برق آبی مهم از ۱۰ تا ۱۵ سال طول می‌کشد و ساخت نیروگاه‌های ذغالی حداقل ۴ سال زمان می‌برد. از سوی دیگر، هرچند برق هسته‌ای می‌تواند در درازمدت نقش مهمی را در تولید برق هند ایفا کند، اما باز هم سی سال زمان لازم است تا هند بتواند از نظر کمی فقط بخشی از ظرفیت هسته‌ای موجود در اروپا را به دست بیاورد. در حالی که این کشور می‌تواند نیروگاه‌های گازی را طی ۱۲ تا ۱۸ ماه به بهره‌برداری برساند. از این رو، گاز طبیعی یک راه حل فوری است تا شکاف موجود در بخش انرژی هند و به‌ویژه تولید برق را پر کند. مسئله بدیهی و روشن این است که حداقل در کوتاه‌مدت نیازهای انرژی هند به شدت به هیدروکربن‌ها وابسته است و دولت هند نیز درصدد است تا مصرف گاز طبیعی خود را سالانه ۴۹ میلیارد مترمکعب ر سال ۲۰۰۷-۲۰۰۶ به ۱۲۵ میلیارد مترمکعب تا سال ۲۰۲۵-۲۰۲۴ افزایش دهد. (Ramli et al., 2007A: 25)

آمارها نشان می‌دهد که هند حتی در خوشبینانه‌ترین حالت در سال ۲۰۲۵، تنها ۴۲ درصد از گاز مورد نیازش را از طریق منابع داخلی خود به دست خواهد آورد و ۷۵ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی را می‌بایست از طریق واردات ال ان جی^۱ و یا از طریق خطوط لوله فراملی وارد کند. از طرف دیگر، با روند جهانی حرکت به سمت گاز طبیعی به‌عنوان یک سوخت جایگزین مصادف خواهد شد. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که طی ۲۰ سال آینده، تقاضای جهانی برای گاز طبیعی ۹۷ درصد افزایش خواهد یافت و در همین

^۱ Liquefied Natural Gas (LNG)

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

راه تحقق طرح خط لوله صلح وجود دارد که عبارتند از؛ مخالفت آمریکا با این طرح، عدم توافق ایران و هند بر سر قیمت گاز صادراتی و تنش دیرینه میان هند و پاکستان. از این رو، با در نظر گرفتن موانع موجود بر سر راه طرح خط لوله صلح و همچنین مسائل غیرقابل پیش‌بینی در بازی‌های ژئوپلیتیکی قرن بیست و یکم همچون احتمال درگیری بین کشورهای منطقه و قدرت‌های خارجی در خلیج فارس و در پی آن احتمال مسدود شدن تنگه هرمز و وقفه در ترانزیت انرژی و حمل و نقل کالا به شمار می‌آید. در طرح یونیدو^۱، سواحل دریای عمان به‌عنوان بزرگترین مسیر انتقال انرژی بین قاره‌ای شناخته شده است (Norouzzade et al., 2021: 235-237). ایران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین کشورهای حوزه خلیج فارس، برای هند دارای اهمیت فراوانی است و هند با در نظر گرفتن موقعیت منحصر به فرد ایران در دارا بودن منابع عظیم گازی و نفتی، از طرح خط لوله صلح استقبال کرد.

۱۱. روابط هند و خلیج فارس

هند با خلیج فارس یک رابطه تاریخی دارد که این روابط به دوران باستان و تمدن سند^۲ در شبه قاره و امپراطوری ديلمون^۳ برمی‌گردد. این رابطه عمدتاً تجارت‌محور بود. به طور سنتی، روابط هند با کشورهای خلیج فارس از زمان کشف ارزان‌تر نفت در منطقه و از طریق واردات انرژی دیکته شد. همزمان با افزایش جمعیت هند و تلاش این کشور برای تبدیل شدن به یک اقتصاد در حال رشد سریع، امنیت انرژی برای رشد آن ضروری است. بنابراین، خیلی وقت است که روابط این دو، رابطه خریدار و فروشنده است. پایه و اساس رابطه هند و خلیج فارس بر اساس سه مؤلفه انرژی، اقتصاد و مهاجران است. از سال ۲۰۰۳، روابط هند با کشورهای خلیج فارس به مشارکت‌های استراتژیک ارتقا یافته است:

الف- انرژی

با روند سریع رو به رشد هند در جهت توسعه و پیشرفت اقتصادی وابستگی دهلی نو به منابع انرژی خلیج فارس نیز افزایش یافته است که به دنبال این وابستگی نگرانی هند برای یافتن منابع ارزان و امن افزایش یافته است. هند سالانه حدود ۷۰ درصد (۱۳ میلیون تن) نفت خام خود را از کشورهای حاشیه خلیج فارس وارد می‌کند و از این میزان حدود ۱۲ تا ۱۶/۵ درصد طی سال‌های ۲۰۱۳-۲۰۰۹ با وجود تحریم‌ها از ایران تأمین شده است. با توجه به این مسئله، امنیت و ثبات منطقه و واردات نفت و گاز از

¹ United Nation Development Organization (UNIDO)

² Indus Civilization

³ Dilmun

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

عدهٔ زیادی را به‌عنوان کارگر مهاجر به این منطقه می‌فرستد چون جمعیت زیاد هند در برابر جمعیت کم کشورهای حاشیه خلیج فارس کمک مناسبی است و یا به‌صورت نیروی ماهر و متخصص با مهارت فنی و زبانی هستند. در حال حاضر، هند با چهار کشور حوزه خلیج فارس همکاری امنیتی و نظامی دارد. حال می‌بایست به این مسئله پی برد که با وجود بی‌ثباتی‌های موجود در منطقه، دلیل تصمیم دهلی نو برای ارتقای روابط با آن چیست؟ این مسئله، از امضای توافقات هند با قدرت‌های بزرگ جهان ناشی می‌شود. هند با ۳۰ کشور در جهان مشارکت استراتژیک دارد که آمریکا، چین، روسیه، فرانسه، آلمان، اسرائیل و ژاپن از عمده‌ترین آنها هستند. با این حال، همه این مشارکت‌های استراتژیک یکسان و به یک اندازه مهم نیستند. برخی کشورها دارای عنصر سیاسی غالب هستند و مسائل سیاسی برایشان اهمیت دارد، اما برای برخی کشورها ممکن است ابعاد اقتصادی و همکاری‌های امنیتی مهم باشد. در شراکت استراتژیک، یک نوع سلسله مراتب وجود دارد. مشارکت استراتژیک هند با کشورهای حوزه خلیج فارس شامل نقش حیاتی همه ابعاد است. روابط خلیج فارس و هند به سطح بالایی گسترش یافته است. از همکاری‌های دفاعی و دریایی همچون رزمایش‌های مشترک گرفته تا بازدیدهای منظم از کشتی‌های هندی و امضای تفاهم‌نامه‌های گسترده (Singh, 2020: 168-159) یکی از این نشست‌ها نشست کواد است. پس از فاجعهٔ سونامی در ۲۶ اکتبر ۲۰۰۴ در اقیانوس هند، جرج دبلیو بوش رئیس‌جمهور آمریکا اعلام کرد که واشنگتن جهت هماهنگی اقدامات امدادی اضطراری به ژاپن، هند و استرالیا ملحق خواهد شد. بدین ترتیب، چهار کشور مذکور تا سال ۲۰۰۵ گروهی تشکیل دادند که تا اواسط ژانویه ۲۰۰۵ در حال خدمت‌رسانی به آسیب‌دیدگان این سونامی بودند. اگرچه این گروه پس از این واقعه منحل شد، اما سنگ بنای یک موجودیت جدید ژئوپلیتیک نهاده شد (Shayan, 2023: 117; Shayan, 2017, 110-105). از این رو، در سال ۲۰۰۷، چهار کشور استرالیا، ژاپن، هند و آمریکا پس از جلسات و گفتگوهای پی در پی گروه کواد (گفتگوی چهارجانبه امنیتی را تشکیل دادند اما بعد از روی کار آمدن کوین راد^۱ به‌عنوان نخست‌وزیر جدید استرالیا با در پیش گرفتن سیاست تعامل با چین و نمایش ضعف شینزوآبه (از طرفداران تأسیس گروه کواد) در انتخابات ژاپن در سپتامبر سال ۲۰۰۷ این گروه منحل اعلام شد. حدوداً ۱۰ سال پس از فروپاشی، با گفتگوی چهارجانبه مجدداً در سال ۲۰۱۷ دوباره متولد شد. در فضای افزایش نگرانی‌ها در رابطه با سیاست خارجی چین و افزایش اعتماد و سازگاری بین چهار کشور

¹ Kevin Michael Rudd

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

همان طور که پیشتر گفته شد، هند در حال گسترش روابط خود با کشورهای حاشیه خلیج فارس است. به گونه‌ای که به کشورهای طراز اول در روابط تجاری دهلی نو تبدیل شده‌اند. یکی از این کشورها که اخیراً روابط خود را با آن به طور چشمگیری افزایش داده، امارات متحده عربی است که در سال ۲۰۲۳ روابط اقتصادی خود را با این کشور به ۸۵ میلیارد دلار رسانده است و بعد از آمریکا و چین به سومین شریک تجاری هند تبدیل شده است و دو کشور در سال گذشته قرارداد تجارت آزاد را به امضاء رسانیده‌اند. کشور دیگر، عربستان سعودی است که علاوه بر صادرات انرژی و پتروشیمی از این کشور و صادرات کالا و اعزام نیروی کار از هند، در حوزه سرمایه‌گذاری هم همکاری‌های قابل توجهی داشته‌اند. نشست سران دهلی نو و ریاض در سال گذشته به انعقاد ۲۰ یادداشت تفاهم منجر شد که این تفاهم‌نامه‌ها زمینه‌های اقتصادی و انرژی و تجارت را در بر می‌گیرد و سعودی‌ها به دنبال سرمایه‌گذاری ۱۰۰ میلیارد دلاری در هند هستند و مهم‌ترین پروژه اقتصادی مشترک در مجموعه پالایشگاهی «السعید» در سواحل غربی هند است. سومین کشور عمان است و در حال حاضر میزان تجارت بین دو کشور، مجموعاً بالغ بر ۵ میلیارد دلار می‌باشد که ۳ میلیارد دلار آن صادرات هند و ۲ میلیارد دلار هم صادرات عمانی‌هاست. در همین زمینه، یک مقام هندی در یکی از روزنامه‌های عربی اذعان نموده که هند و عمان قرار است توافق‌نامه تجاری جدیدی را به امضاء برسانند و بر اساس آن تعرفه ورود کالاهای عمان به هند و بالعکس تا حد قابل توجهی کاهش پیدا کند. هند به خلیج فارس به‌عنوان یک گذرگاه اقتصادی و راه رسیدن به اروپا نگاه می‌کند و برای این منظور، روابط خود را با کشورهای این منطقه فقط به روابط اقتصادی محدود نکرده، بلکه در زمینه نظامی هم در حال گسترش همکاری با کشورهای این منطقه است. زیرا چین و پاکستان به‌عنوان دو رقیب هند در منطقه حضور پررنگ دارند پس طبیعی است که هند از این مسئله احساس خطر کند و به تبع ابعاد امنیتی هم به حوزه‌های همکاری هند با کشورهای این منطقه افزوده شود.

نتیجه‌گیری

با نظر به رشد فزاینده تقاضا برای سوخت‌های فسیلی همچون نفت و گاز، شاهد تحولات انرژی در جهان هستیم و در عصر امروز تأثیر انرژی بر شکل دادن به سیاست‌های میان کشورهای صادرکننده و واردکننده نفت و گاز به وضوح پیداست. در این بین، کشورهای در حال توسعه و به‌ویژه کشورهای نوظهور اقتصادی همچون هند، جهت ادامه توسعه خود به شدت به واردات انرژی وابسته هستند و برای این منظور حفظ روابط مسالمت‌آمیز با کشورهایی که از منابع نفت و گاز غنی هستند و از نظر موقعیت

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

سوم، تأمین گاز از طریق خط لوله است که این مورد نیز به دلیل هزینه‌های بالای احداث، جزء گزینه‌های گران قیمت است و نیز مشکلاتی همچون مشکلات فنی، مالی و سیاسی را قطعاً به دنبال خواهد داشت. موافقتنامه احداث خط لوله صلح که هند با ایران امضا کرده است، جزء این مورد است که شاهد عدم اجرایی شدن این پروژه به دلایل مالی و سیاسی هستیم. نفت و گاز، به حدی برای هند حائز اهمیت است که این کشور بخش عظیمی از توجه و سیاست‌های خود را حول محور منطقه نفت‌خیز خلیج فارس و کشورهای مجاور آن شکل داده و تعریف کرده است. تا جایی که، با وجود فشارهای ایالات متحده بر این کشور نوظهور اقتصادی، باز هم ادامه تبادلات انرژی خود با ایران را به سود خود دیده و آن را قطع نکرده است. ضمن اینکه هند به خوبی بر این امر واقف است که فقط با سهولت تأمین انرژی خود از طریق خلیج فارس می‌تواند برای پاکستان شانه بالا بیندازد و با چین رقابت کرده و به مسیر توسعه خود ادامه بدهد. اما با وجود همه این تفاسیر باید گفت، تا زمانی که قدرت‌های بزرگی همچون آمریکا، روسیه و چین در منطقه خلیج فارس حضور دارند، هند فعلاً به هیچ وجه در پی دستیابی به قدرت هژمونیک نبوده، بلکه تنها به دنبال گسترش نفوذ خود در سایر مناطق است تا بتواند مسیر توسعه‌یافتگی خود را کوتاه‌تر، هموارتر و کم‌هزینه‌تر بکند.

References

- Amiri, A. Haghghi, A.M and Zarei, G (2019). The political-economic consequences of the geopolitical management of the Strait of Hormuz in Iran's foreign policy on the security of the Persian Gulf. *Iranian Political Sociology Quarterly*, Volume 3, Issue 3. pages 932-951. (In Persian)
- Bagheri, M and Basiri, M.A (2014). Examining the relationship between Lebanon's Hezbollah and the national security of the Islamic Republic from the perspective of constructivism and neo-realism. *Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies*, Volume 12, Issue 4. pages 27-49. (In Persian)
- Baloch, A and Lotfi, H (2017). A macro perspective on space planning and organization in Makran region (case study: Chabahar). *Geography Quarterly*, Volume 8, Issue 4. pages 61-90. (In Persian)
- Barati, A, Ahmadi, S.A and Zarei, B (2021). Explanation of the defense-security challenges of sea-oriented development on the regional and international scale of Makran coasts from the point of view of political geography. *Defense Strategy Scientific Quarterly*, Volume 74, Issue 19. pages 55-87. (In Persian)
- Barzegarzadeh Zarandi, M and Ahmadi, S.A (2017). Levels of cooperation, competition and conflict in geopolitical and geoeconomic relations between Iran and India. *Foreign Relations Quarterly*, Volume 39, Issue 19. pages 37-66. (In Persian)

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Mirzajani, M and Lotfi, H (2016). The role and influence of the Persian Gulf Cooperation Council and the Makran region in the international economy and its strategic impact on Iran by presenting a strategic model in economic and political development. *Geography Quarterly*, Volume 8, Quarterly 1. pages 57-91. (In Persian)
- Mohammadi, H.R and Ahmadi, I (2017). Equilibrium in India's geopolitical systems (with emphasis on the role and position of Iran's Chabahar port). *Earth Science Research Quarterly*, Volume 33, Issue 9. pages 46-65. (In Persian)
- Mohammadkhani, A (2009). Explaining the approach of neo-realism in international relations. *Political Studies Quarterly*, Volume 3, Issue 1. pages 83-100. (In Persian)
- Mu'tazedrad, A (2018). Developments of global power, India and its approach to West Asia. *International Relations Research Quarterly*, Volume 35, Issue 9. Pages 205-222. (In Persian)
- Norouzizadeh, F; Guderzi, M and Masoudnia, H (2021). The role of geopolitics and geoconomics of transit energy (oil and gas) of the Persian Gulf in advancing the regional policy of the Islamic Republic of Iran. *Geopolitics Quarterly*, Volume 18, Issue 3. Pages 228-255. (In Persian).
- Omidi, A and Pourali, I (2014). India's energy security strategy until 2035 and the position of the Islamic Republic of Iran. *Energy Economics Studies Quarterly*, Volume 45, Issue 10. Pages 1-28. (In Persian).
- Pethiyagoda, K (2018). India's Pursuit of Strategic and Economic Interests in Iran. *Brookings Doha Center Analysis Paper*. Issue No. Pages 1-35. Accessed on 13/11/2022, Available Online at: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/09/Indias-Pursuit-of-Strategic-and-Economic-Interests-in-Iran.pdf>
- RahimiRoshan, H., et al (2022). Evolution of the concept of security in international relations: from structural neo-realism until now. *International Politics Quarterly*, Volum 2, Issue 1. Pages 9-29.
- Rumley Chris, M.K, Allison Ball, R.C (2007). natural gas in india: prospects for LNG imports, abare research report. *Australian Bureau of Agricultural and Resource Economics*. Issue No, Pages 3-46. Accessed on: 24/10/2022 Available Online at: http://adl.brs.gov.au/data/warehouse/pe_abare99001415/r07.23_india_natural_gas.indd.pdf
- Shayan, F. (2017). *Security in the Persian Gulf Region*. London: Palgrave McMillan.
- Shayan, F. (2023). *Gas-Troika in the European Gas Market: Russia, Iran and Qatar*. Boston: De Gruyter.
- Singh, M. (2020). India-Persian Gulf Relations: From Transactional to Strategic Partnerships. *Energy Quarterly*, Volume 5, Issue 3. Pages 157-173. Accessed on: 24/10/2022, Available Online at: <https://media.neliti.com/media/publications/327309-india-persian-gulf-relations-from-transa-19e6bcd5.pdf>.
- Soltani, F; Zarghami, E and Javedani Moghadaam, M (2022). Strategic analysis of maritime power equations in the Indo-Pacific region with emphasis on Quad and Akos grouping. *Political Geography Quarterly*, Volume 8, Issue 2. Pages 84-113. (In Persia)
- SoltaniNejad, M (2015). Iran-India Relations: An Analysis of an Unfinished Strategic Partnership. *Foreign Relations Quarterly*, Volume 8, Issue 2. Pages 115-141. (In Persian)

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی